

CĂRTILE SATEANULUI ROMANU.

Scriere periodica

PENTRU

TÓTE TREBUINTIELE POPORULUI ROMANU.

Descépta-te Romane!

Va esi in 3|15 di a fiesce-carei lune. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu intregu e 1 fl. v. a., pentru Roman'a 3 franci — lei noi. — A se tramite la Redactiune in G h e r l ' a (Szamosujvár.)

PASTORII si PLUGARII.

I.

Priviti pe cele dealuri inalte, inverdite
Pe-acele largi poene cu flori acoperite;
Priviti, straini de lume, pastorii cei Români
Aprópe de-a lóru turme pazite de-a lóru câni,
Traindu o viétia lina in tainic'a natura,
Cu buciumulul in mâna, cu fluerulu la gura.
Cerésc'a limpedime precum intr'unu izvoru,
Alinu se oglindese in sufletele lóru. . . .

Voi toti care de dânsii ati risu fora mustrare,
Josu capulu, o! nimernici loviti de admirare.
Unu palosiu de isbânda esista 'n ori ce feru,
In totu pastoriulu astadi esist' unu Graniceru!

II.

Priviti pe cea câmpia frumósa, roditóre,
Plugarii, muncitorii lucrându in focu de sóre,
Pe faci'a lóru cea blânda, pe ochii lóru cei víi
Adie borea dulce din verdele câmpii.
Sub mân'a lóru e sap'a, hârletiuulu, cós'a, plugulu;
Alature cu dânsii stau boii portându jugulu,
Si totu ce-i incungióra, dealu, lunca, siesu, izvoru
E pacînicu cá blândeti'a din sufletele lóru.

Voi toti care de dânsii ati risu fora caintia,
Josu fruntea, o! nemernici cadiuti in pocaintia.
O spad' a resbunarii esista 'n ori ce lantiu;
In totu Romanulu astadi esist' unu Dorobantiu.

V. Alecsandri

ROMANI

Mari in Fapte si Poternici in Cuvinte.

Michaiu Voivodu.

(Urmare.)

Cum Sigismundu se consulta cu Csáky se fuga.

Sigismundu stá la o parte si priviá, si vedindu-se invinsu chiamá pre Csáky Stefanu si-i díse: „Ce mai ascepti? Ne-am perdutu onórea; se fugimu curându, cá se nu ne pierdemu si viéti'a. Nu vedi cum ne urnarescu toti cu sabiele scóse? Cum se arunca asupr'a nóstra cá lupii cei flamândi? Amu perdutu atátia omeni, tóta poterea nóstra; si acuma unde se fugimu, se ne ascundemu rusínea?“ Csáky díse: „Se fugimu se alergamu in Moldavi'a la amicul nostru Jeremía, si se-lu rogamu se ne deie osti, se anunciamu si in Tiér'a-Romanésca cele intemplete; se tramitemu si la Cancelariulu cá se ne aduca dela densulu Cazaci si Tataři, se tramitemu si la Turci se ni deie ajutoriu, si noi se le promitemu cá le vomu fi credintiosi. Ér' acum se fugimu curându, cá Ddieu scie déca vomu scapá de mân'a lui; curându se fugimu de aici in ametial'a ce domnesce, cá multu e greu braçiulu lui Michaiu.“ Michaiu cascigá invingere deplina; ostile lui facura minui de vitejía; scóse totu Ardealulu din mânile lui Sigismundu, taiá si nimici tóte cetele lui. Elu aveá de cugetu se descinda in Tiér'a-Romanésca, se tréca apoi in Turci'a, se cuprinda Dobricia si tóta Serbi'a, si se asiedie scaunulu domniei in Adrianopole. Inse elu se opri in poian'a Turdei, si de demanétia pâna sér'a puse ostile in rônduiala.

Cum Michaiu s'a dusu la Bast'a cá se se consulte.

Atunci se duse la Bast'a cá se-lu întâlnésca se se consulte asupr'a celoru ce urmă se faca. Vreá se tramita la copilasiulu seu, care stá inchisu in cetatea Fagarasiului, inca de candu Polonii alungasera pre Michaiu, de atunci copilulu

stá in sclavía; pentru-cá Stefanu Csáky 'lu inchisese acolo impreuna cu mama-s'a, fóra forma de judecata. Pentru aceea elu í-i vorbi cá unui intimu amicu, dîcîndu-i: „Afla Domnulu meu, cá mîne asiu vré se tramitu se aduca pre fiulu meu, pentru care 'mi arde anim'a, cá pentru mene stau inchisi in prinsóre, elu si muma-s'a, cá morti in mormentu. Te rogu dara, déca binevoiesci, se-mi dáí spre ajutoriu puçini Nemti.“ Bast'a 'i dîse: „'Ti dau; ié câti vrei, si tramite-i unde-ti place, se faca ori-ce vrei.“ Astea-i dîse Bast'a, dar' altele-i pregatiá se aduca asupr'a capului seu. Éra dupa-ce se despartí de Georgiu Bast'a, Michaiu se duse in cortulu seu; si indata dupa reversatulu dioriloru chiamá pre Georgiu Ratiu sî-i pórunci se mérga la Fagarasiu. I-i dîse: „Dute curéndu, ié cu tene catanele, pre Mërza cu Mazilii, si pre toti Valonii, si mergi de incungiura si inchide cetatea: ori se-ti deia copilulu, ori tare se o sfarâmi. Eu acuma fora clipa de întârdiare me ducu la Belgradu, unde pâna mîne séra fá se-mi viná seiri.“ Atunci incalecá toti si plecá; lînga dînsulu puçini osteni remaserá, pentru-cá nu se temeá de neci o cursa; si ast'a-i repuse capulu; cáci generalulu 'lu pismuiá pentru-cá toti 'lu primiá cu mare onóre si lui i-se inchiná cetatíle si totu Ardealulu; éra pre altii nu-i bagá in séma si nu-i onorá.

(Va urmá.)

Tubit'a ostasiului.

Joanu pléca la bataia
 Cá pe Turci bucáti se-i taia
 Si se scape pre Romani
 De-acei vechi si crudi dusímáni.
 Dara Flórea lui iubita
 Multu suspina parasita
 Si nu afla mangalere
 Pentru crud'a s'a dorere;
 La jocu candu ea se ducea
 Nu jocá, mai multu plîngea,
 Cá Joanu nu e in satu
 Se o joce minunatu,

De mergeá la siedietóre
 Copilit'a mândr'a Flórea
 Fericirea nu-si aflá
 Totu la Joanu cugetá,
 La altulu neci nu cautá,
 Ori si cine i lingusica.
 Ea tacea si totu torcea
 Fusulu iute 'lu intorcea
 Firulu tare 'lu subfícea
 Si fuiorulu 'lu udá
 Cáci in lacrimi 'lu scaldá.
 Nime n'o mai mîngaiá

Numai mama-s'a i graiá:

— „Taci tu Flórea nu mai plânge

Cà inim'a tî s'a frânge,

Apoi Joanu de-a veni

Cine l'a mai ferici?

Si pe cine va iubi?“

— „Maiculltia dulcea mea

Tlucu-ti eu guriti'a ta,

Dupa Joanu nu mai potu

Si mi doru, câtu moriu de totu,

Cà: de Joanu n'ar' veni,

Cine me va ferici?

Cà pe altu nu potu iubi.“

— „Taci tu flóre nu mai plânge

Cà inim'a tî-s'a frânge;

Lasa 'nvinga pe dusîmanu

Si se scape pre Romanu.

Lasa lupte pentru tiéra

Cá se-aduca primavéra,

La poporulu nost' Romanu

Ce-i de-unu sange cu Traianu,

Si de Joanu va veni

Cerifului vomu multiamí, / Central Univers

Diorii atunci voru resari

Sórele ne va 'ncaldí

Muntele va 'nteneri

Si camp'ia va 'nflori

Eu cunun'a voiu legá

Cu elu te vei cununá

Pentru fericirea ta.“

Flórea-atunci se mangaiá

Si nu se mai jeliuá,

Anim'a-i cu doru saltá

Asceptá si asceptá

Cà atunci s'a cununá.

Totu ascépta si ascépta

Dar' Joanu nu se arata;

Flórea ér' se jeluesce

Fora Joanu se uresce;

Dup'atâtea dile multe

Ea se sue susu pe munte,

Ochii-acolo se uitá

Unde Joanu se luptá,

Dór' 'lu vede-a re'nturná

Si de dusîmanu a scapá;

Nu vediu nici o fintia

Cá se credia cà-i Jonitia,

Ea atunci vine in diosu

Catra campulu celu frumosu

Unde riulu se scurgea

Si prea limpede curgea;

Catra resaritu in susu

Incàtr'o Joanu s'a dusu;

Flórea flori 'si-culegea

Din ele strutiuri facea;

Cu lacremi le sarutá

Si in rîu le aruncá:

Dór' Ionu le va aflá

Cà sunt dela Flórea s'a.

Arunca o angelica,

Anim'a i se despica,

Vine-i doru de 'mbraciosiare

Si de-o dulce sarutare.

Arunca o balsamina

Cá se scia: cà suspina.

Arunca frundia de-alunu

Sf-i poftesce norocu bunu,

Se invinga pentru tiéra

Se-i aduca primavéra.

— Joane! juru pe Domnedieu

Cà tu esti sufletulu meu;

Altu iubitu n'am cunoscutu

Numai tie ti-am crediutu,

Eu n'am clipa de dulcétia

Cá, cu tine in viétia.

Totu rumpea la floricele,

Riulu erá plinu de ele

Cá grumadiu-i de margele,

Mai antâiu le sarutá

Si in lacremi le scaldá

In urma le aruncá

Si plângându-le cautá.

Sórele pe ceriulu susu,

Stá pe calea catra-apusu.

Diu'a-i mândra si senina,

Pieptulu Flórei nu se-alina

Ci de doru, totu se 'nvenina.

In giuru-i de mai priviá

Ea pe nime nu zariá

Numai paseri mai sburá

Dar' de paseri nu-i pasá;

Cî 'n graba se desbracă

Si in apa s'aruncá
Singurica se scaldá.
Perulu negru 'si despletisce
Si pe spate si-lu lungesce,
Faci'a alba si-o spalá
Si asiá ea se scaldá
Si cu radie se stergea.
Si mai stá si cugetá
Dorulu ei nu se 'mpacá,
Si ea ér' se mai jocá
Cu margele banatiile
Si cu petri maruntiele
In ap'a asiá curata
Cá diu'a cea 'nseninata.

Flórea afara esiá
Cátu mai iute se 'mbracă,
Cu flori mândre se 'mpaná,
Si mergea ér' catra satu.

ÉR' in satu déca-a intratu
Veste buna i-a picatu,
Cà: Joanu a intornatu
Dela lupta pentru tíera
Si a adusu primavéra
Pentru toti ce siedu in tíera;
Cu Flórea s'a cununatu
Si doru-i s'a alinatu.

Vasiliu Popu
invetiatoriu.

Prelegeri din stuparitu.

Decumv'a inse chiar' si in celulele de albine inca se afla pui de trantoru, ce se pôte cunósce usioru, căci acesti'a fiendu cu capu mai mare decâtu puii de albina, nu incapu bene in celule, ci sunt astupati pupuietu, atunci potemu conchide, cumcă regin'a in acelu stupu e stérpa. Déca puítulu e defectuosu in trantorari, pâna candu in celulele de albine nu se afla pui de feliu, potemu scí, cumcă acelu cosiu posiede regina falsa. De astfeliu de cosiuri, in cari s'ar' paré că regin'a ar' fi betrana, stérpa ori falsa, se ne ferimu.

Din celea díse pâna aci facemu urmatóri'a conclusiune: *cosiu bunu e acelu-a, care e greu, care are faguri frumosi, si intr'acesti'a puítulu nu e intreruptu si defectuosu, ci contenuu si regulatu, si care are poporu multu.*

De-altmentrea incepatoriulu va face mai bine, déca la cumperatu va avé lînga sene vre-unu stupariu practicü si conscientiosu; adeveratulu stupariu apoi — deca cumv'a numai din nescientia — dar' cu voi'a neci candu nu-lu va insielá.

Mai consultu e a cumperá pentru de-a incepe de-odata 3—5 cosiuri; celu puçnú trei, cá si in anulu primu înca se aiba unulu seu doi roi; nu mai multi de cinci, căci pre unu incipientu diletantu si acesti'a 'lu voru ocupá destulu.

Cá incepatoriulu se cumpere vér'a roii, ori tómn'a stupi, nu-i consultamu; căci ernatulu e capu-de-oper'a stuparítului, ernatulu

e lucrulu celu mai momentosu si care pretinde cele mai multe si mai practice cunoscentie.

Candu abia a cumperatu omulu stupii, ar' si voi a-i vedea sborându prin stupiu'a sa propria; dar' pâna atunci se poftesce: cá mai inafnte se-i transpórte si se-i asiedie acolo.

§. 8. Transportarea stupiloru.

Transportarea stupiloru in modulu celu mai usioru si mai simplu se intempla asiá: sér'a, dupa-ce s'au reintorsu din campu si s'au asiediatu albinele in cosiu, intindemu unu faciariu pre pamentu, apoi redicâmu incetu cosiulu de pre scandura, si-lu asiediamu pre faciariu, insemnându cu ceva partea, in care cade urdinisiulu; dupa aceea redicâmu celea patru cornuri ale faciariului preste cosiu, si ceva mai susu de gaur'a de sboratu legamu tiépenu cu o aça seau cu unu stergariu faciariulu catra cosiu, cá se nu póta esí neci un'a albina; dupa aceea 'lu întórcemu cu gur'a in susu, si asiá intorsu 'lu atêrnamu cu o fune de mediloculu unei pragine, care de cele doue capete o iéu doi ênsi pre umeru, si ducu cosiulu pâna la loculu destinatu.

Déca loculu e mai îndepartatu, atunci transportamu cosiurele cu carulu. Acést'a se intempla asiá, cá, cosiurele legate la gura — precum am aretatu — se asiédia in caru pre o lature astfeliu, cá fagurii se stè pre dunga, si se fia situati intr'o directiune paralela cu rud'a carului, apoi si carulu se fia ascernutu bene cu paie ori cu fênu si se mérga incetu, cá cosiurile se nu se scuture seau se intórca in caru pre latulu faguriloru. Cu câtu se scutura mai tare cosiulu, cu atât'a ambla si suna si albinele in cosiu, producându prin acést'a si mai mare caldura; ér' decumv'a cosiulu e astupatu asiá, incátu aerulu din afara numai intr'o mesura fórte puçina se póta strabate in elu, se nêdusiescu si pieru multe albine. Faciariulu cu care se léga cosiulu pre la gura, trebue se fia de o pânsatura câtu de rara, candu se transpórta stupii cu carulu; ér' candu se ducu numai pre umere, pânsatur'a póte fi si mai désa.

Transportarea stupiloru are se se intemple totudéun'a sér'a si preste nópte; candu e tempulu mai recoritoriu, se póte si diu'a, ér' candu e caldu, atunci unde ne ajunge demanétia 'i descarcamu, 'i asiediamu pre diosu, 'i destupâmu si-i lasâmu peste di cá se amble. Sér'a apoi, dupa-ce s'au asiediatu albinele 'i legâmu si incarcâmu de nou pre caru si mergemu mai departe. Numai de un'a óra se

fia distanți'a, din care-i aducemu, e de ajunsu, că se se afle deplinu acasa acolo, unde-i asiediămu. De este distanți'a mai pușina, trebuie transportati inca inainte de a fi fostu lasate albinele, se amble la campu. Inainte de transportatu nu se retéza stupii; in cei retezati cu transportatulu se urnescu fagurii mai usioru.

Ce se tiène de asediatulu loru in stupina, am vorbitu mai susu la §. 6, catra ce avemu a adauge numai atât'a, cumcà si pre sub pomi potemu asiediă câte unulu seau câte doue cosiuri, numai se nu le plóie; dar' acést'a procedura ingreunéza grigi'a stupariului.

§. 9. Inghimpatulu albinelor.

Multi incepatori si-voru fi pusu pâna acuma cene scfe de câte ori, aceea intrebare: *dar' déca ne voru inghimpá?* si cu totu dreptulu, căci desi pentru stupariu inghimparea nu e alta, decâtu numai ó atingere fórte placuta, totusi incepatoriulu, care a facutu vre-odata cunoscentia cu ghimpulu albinei, credu, că nu va mai dorí a o mai re'noi aceea; căci inghimpatulu casiuna o dorere acuta, si de multe-ori umflatur'a ne dà fașiei o espresiune de totu comica. De altu-cum nu e periculosu, afara déca nu ne ataca organele celea mai nobile. Pentru cei mai fricosi totusi vomu adauge aici câte-va reguli de precautiune, si dupa aceea câte-va medilóce cari stempera multu dorerea și impedeșă umflatur'a. Deci:

a) Neci candu se nu amblămu p'ntre albini asudați seau inferbentati;

b) Neci odata se nu gesticulămu infocatu prin stupina, neci se facemu sgomotu mare, neci se fugimú seau se conturbămu albinele, redicându cosiulu rapede, ci prin stupina si printre albini se amblămu totudéun'a incetu, si tóte agendele se ni-le implemú cu sange rece si cu tóta precautiunea.

c) De s'ar' intemplá, 'că vre-o albina se se asiéze pre fașia-ne seau ori unde, nu este ertatu a o lovi seau a o apesá, căci atunci iritându-se, ne inghimpá; ér' de ne-ar' atacá un'a seau mai multe albini, se ne acoperimú fașia cu palmele apoi incetu si fora a lovi spre ele, se ne retragemu la umbra seau se ne tupilămu la pamentu cu fașia in diosu. Chiaru asiá facemu si atunci, candu, amblându cu ceva cosiu, se restórna seau i-se urnescu fagurii, si albinele se arunca asupra nóstra si ne ataca, se ne culcămú cu fașia la pamentu, si se ne acoperimú fașia cu palmele, observându acést'a positiune nemisicati pâna atunci, pâna candu se liniscescu deplinu si se retragu albinele.

d) Neci candu se nu amblâmu prin stupîna si p'între albini cu flori in mâna, cu pelînu, cépa, usturoiu s. a. alu căroru miroసు e atâtu de neplacutu albineloru, cu atâtu mai puçinu, déca amu mancatu cépa, usturoiu s. a.

e) Cu câtu petrecemu mai multu p'între albini, si neci candu le iritam, cu atâtu-a se invétia si albinele mai multu cu noi si ne cunosc, mai bene, si cu atâtu-a suntu si mai blânde si ni concedu a ne implení lucrurele, pâna candu pre unu streînu si necunoscutu totudéun'a 'lu înghipa mai iute.

Déca vomu observá acestea reguli de precautiune, neci candu ne voru înghipá albinele; decumv'a inse totusi s'a intemplat, cá cutare-va albina se ne înghipa, atunci se ne silim, indata a scóte ghimpulu din rana, ran'a se nu o frecâmu, căci prin aceea numai inaintâmu imprascierea veninului si umflatur'a, ci se o spalâmu incetu cu apa rece, seau se punemu pre ea baremi numai lutu umedu si recorosu é' in casulu ultimu baremi o bucata de feru rece. Care inse petrece multu p'între albini se aiba totudéun'a la indemâna o sticla cu lesia tare de cenusia, seau spirtu de salamiacu căci acestea dóue base paralíséza si dorerea si umflatur'a; e bunu si spirtulu de camforu, spirtulu de vinu, suculu de cépa, cleiulu din urechia si urinulu.

De vomu observá inse regulele de mai sus, arare-ori vomu avé lipsa de medicina, pentru-cá albinele 'si cunoscu pastoriulu, si dealtmentrea numai iritate si silite înghipa.

FOCULU si STATU'A DE CÉRA.

— Fabula. —

Unu versatoriu de céra cá mesîteru iscusitu
A nimeritu odata unu chipu deseversitu.
Delicateti'a, pèrulu si zimbítórea facia
I-i dà infaciosiarei unu aeru de viétia,
Dar' din nenorocire elu chipulu a lasatu
Pre lânga focu la care a fostu si prelucratu.
Nu este de mirare cá statu'a de céra
S'a resipitu indata aprópe stându de para.

De ai facutu unu lucru si vréi cá se-lu pastrezi
Pentru viitorime, apoi se departezi
Totu reulu de 'nainte-i si ori ce 'mpedecare,
Căci altfelu este numai zădarnica lucrare.

C. N.